

PROFESSIONELE LEERGEMEENSCHAPPEN IN ERFGOEDEDUCATIE EEN MEERSTEMMIG VERHAAL

Paul Janssenswillen & Wil Meeus

20 juni 2018

MEERSTEMMIG ERFGOED

MULTIPERSPECTIVITEIT IN ERFGOEDEDUCATIE

2016-2018

MEERSTEMMIG ERFGOED

1. Doelstellingen
2. Inhoud
3. Organisatie

MEERSTEMMIG ERFGOED

1. Doelstellingen:

- Duurzame samenwerking tussen **erfgoedsector** en **onderwijs**
- Met behulp van het concept **multiperspectiviteit**:
 - Inhoudelijk
 - Organisatorisch
 - Methodisch

MEERSTEMMIG ERFGOED

VLAAMS STEUNPUNT VOOR CULTUREEL ERFGOED

i.s.m. limburg.be

MEERSTEMMIG ERFGOED

1. Doelstellingen
2. Inhoud
3. Organisatie

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Inhoud

Probleemstelling:

*Hoe kunnen we **erfgoed** hanteren om **multiperspectiviteit** in de **lerarenopleiding** (secundair onderwijs) en in erfgoedorganisaties te faciliteren?*

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Inhoud

- Waarom erfgoed?
- Waarom lerarenopleiding?
- Waarom multiperspectiviteit?

MEERSTEMMIG ERFGOED

Waarom erfgoed?

- Leren met erfgoed en leren over erfgoed
- Erfgoed kan identiteitsvormend werken

Waarom lerarenopleiding?

- Aanbevolen door rapport Erfgoededucatie (2007)
- Lerarenopleiding geschiedenis secundair onderwijs

Waarom multiperspectiviteit?

- **Diversiteit** is een belangrijk uitgangspunt
- **Multiperspectiviteit** is een verwant begrip

MEERSTEMMIG ERFGOED

Het concept multiperspectiviteit:

- Jaren 1990: voorbij het éne communistische perspectief in Oost-Europa
- Nu: perspectieven van nieuwkomers in het Westen ook integreren om tot betekenisvol onderwijs te komen

MEERSTEMMIG ERFGOED

Zelfportret Alfred Le Petit (1893)

MEERSTEMMIG ERFGOED

MULTIPERSPECTIVITEIT

=

IN – HOUD – ING

MEERSTEMMIG ERFGOED

Het concept multiperspectiviteit:

- *Cognitief*: bij historisch denken
- *Affectief*: bij sociale houding: bereidheid zich te verplaatsen in het perspectief van een ander

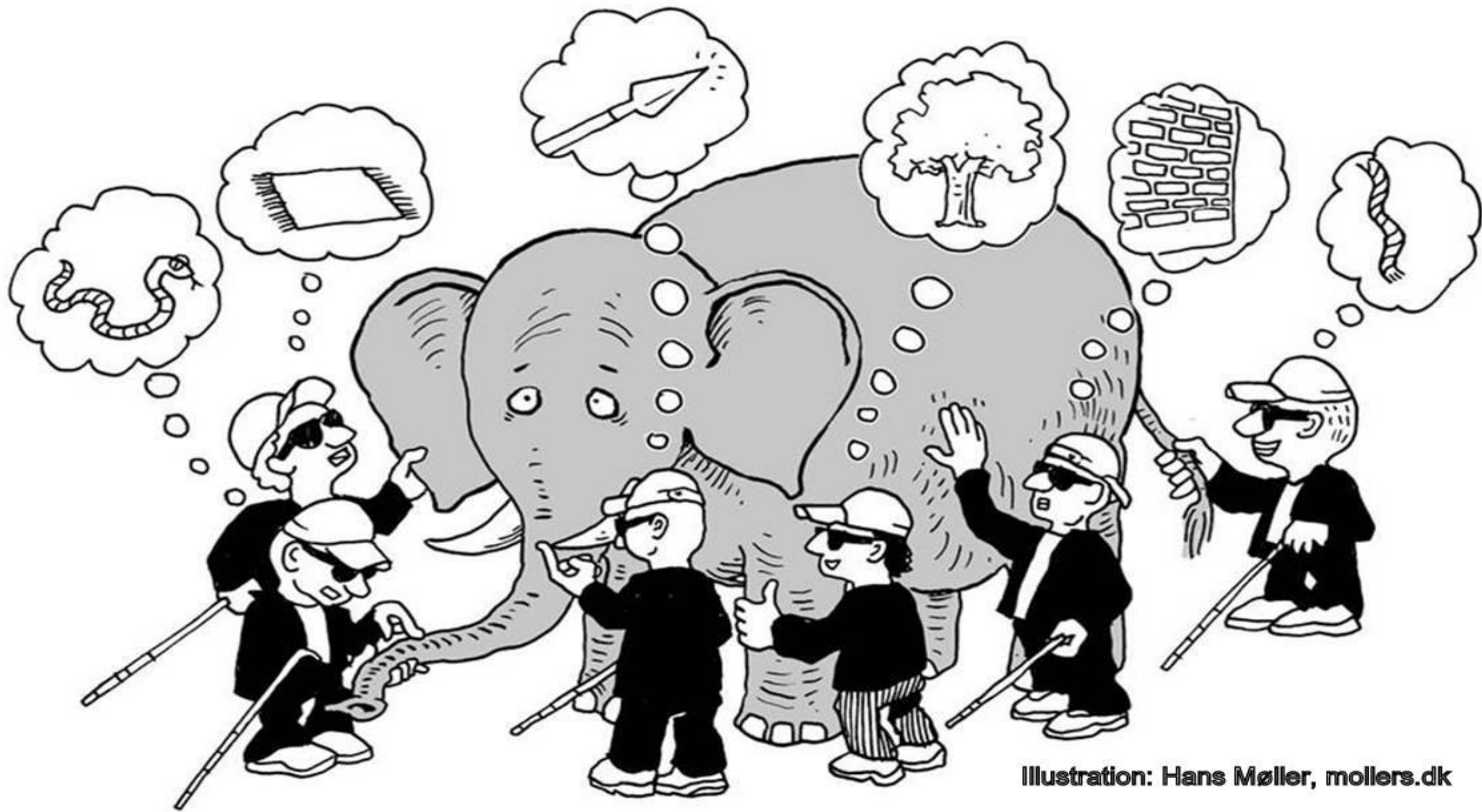

Illustration: Hans Møller, mollers.dk

2. Inhoud

Een duurzame samenwerking tussen het onderwijs en de erfgoedsector start met een gedeeld **theoretisch interpretatiekader** over multiperspectiviteit

MEERSTEMMIG ERFGOED

Matrix voor multiperspectiviteit in erfgoedonderwijs (HEM-matrix):

Na literatuuronderzoek gebaseerd op:

- Historisch denken (Van Straaten, et al., 2012)
- Cultuurtheorie (van Heusden, 2010)
- Cultuur in de spiegel (Vermeersch & Thomas, 2016)

MEERSTEMMIG ERFGOED

HEM-matrix:

Historisch denken

- Verzamelen
- Ordenen
- Verklaren
- Beeldvormen

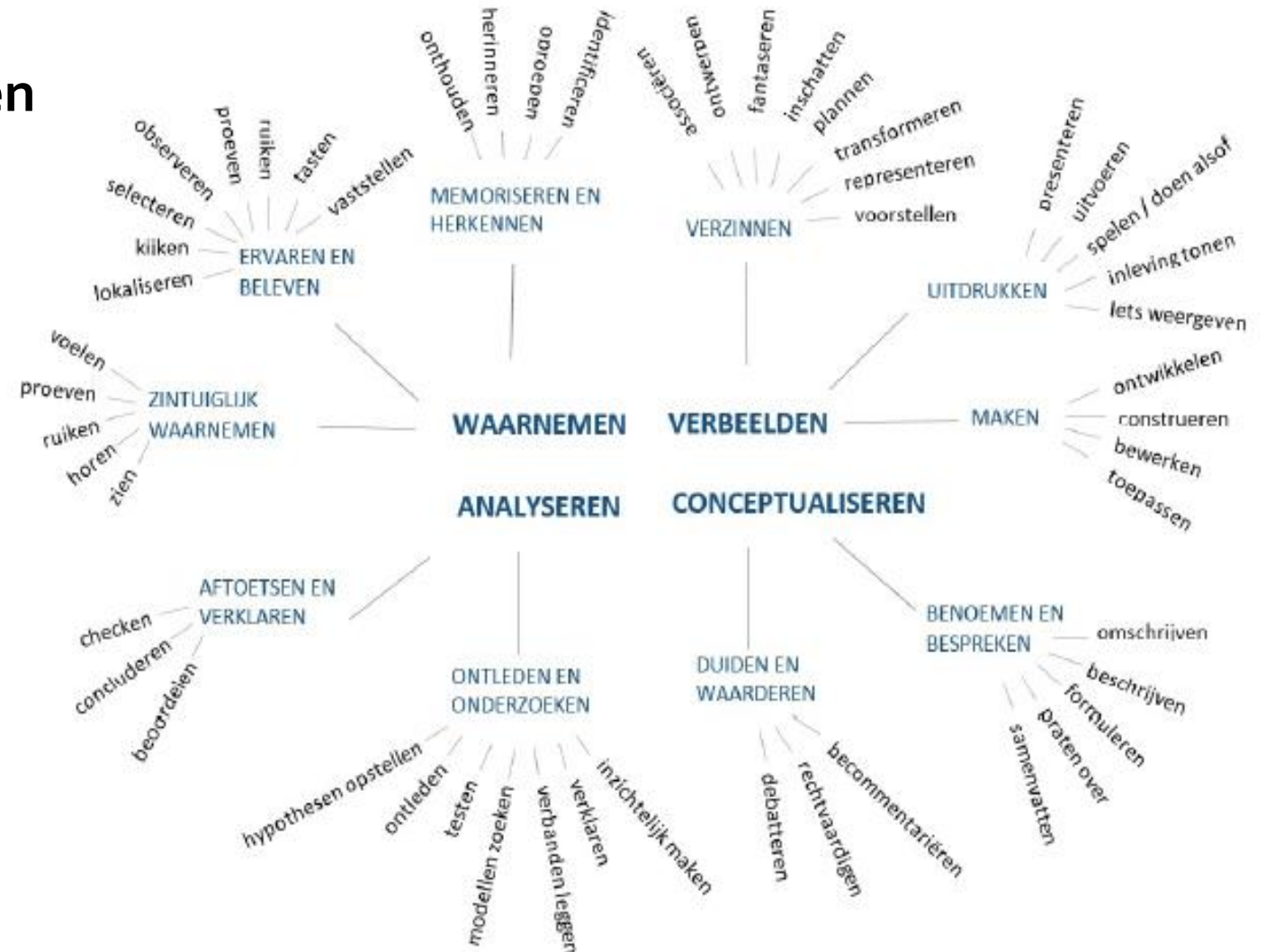
Cultuurtheorie

- Waarnemen
- Verbeelden
- Conceptualiseren
- Analyseren

MEERSTEMMIG ERFGOED

Figuur:
De vier culturele basisvaardigheden

Cultuur in de spiegel, 2016

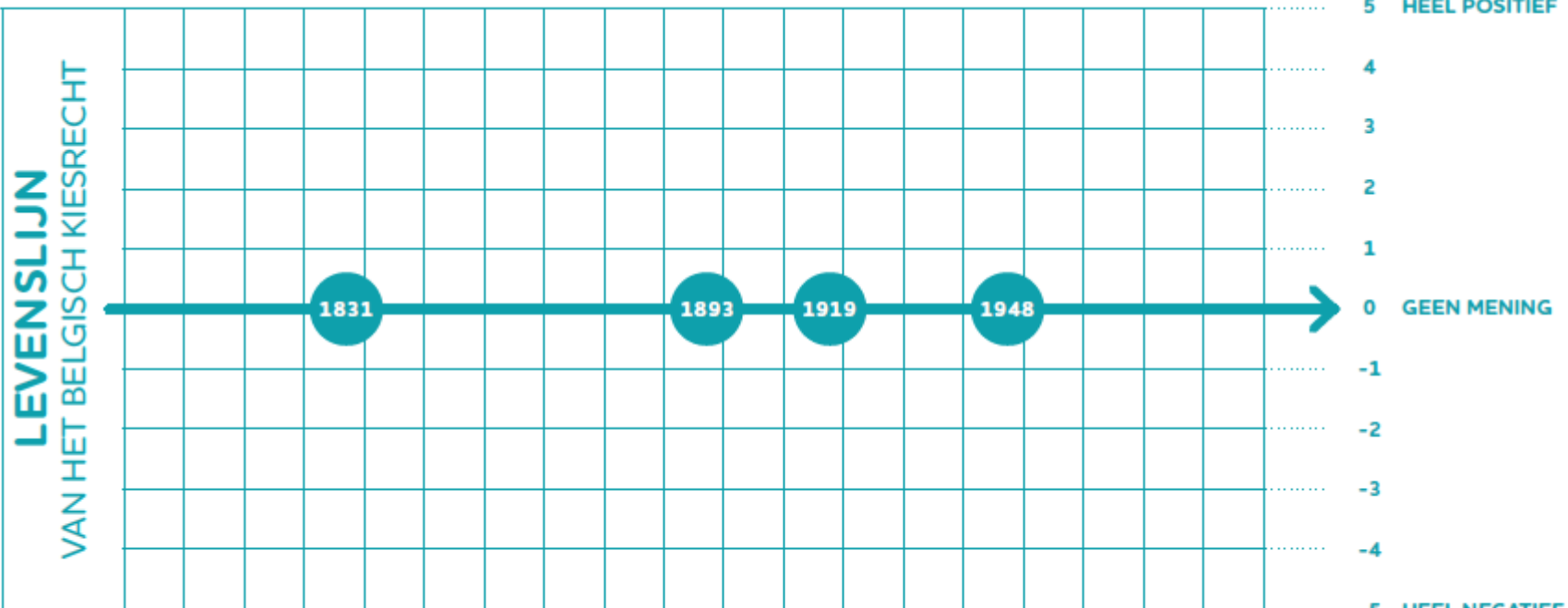
APPENDIX 1: MATRIX VOOR MULTIPERSPECTIVITEIT IN ERFGOEDONDERWIJS (HEM-matrix v1.0)

MULTIPERSPECTIVITEIT IS ...	BELEID			TOEPASSING																																					
	1: niet aanwezig	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig	1: niet vastgesteld	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig																																			
<ul style="list-style-type: none"> ▪ WAARNEMEN op basis van : <ul style="list-style-type: none"> - het <i>waarnemen</i> van overblijfselen uit het verleden met verschillende zintuigen: <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 60%; padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> • horen <i>toelichting:</i> </td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 10%;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> • proeven <i>toelichting:</i> </td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> • ruiken <i>toelichting:</i> </td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> • voelen <i>toelichting:</i> </td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> • zien <i>toelichting:</i> </td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> 							<ul style="list-style-type: none"> • horen <i>toelichting:</i> 							<ul style="list-style-type: none"> • proeven <i>toelichting:</i> 							<ul style="list-style-type: none"> • ruiken <i>toelichting:</i> 							<ul style="list-style-type: none"> • voelen <i>toelichting:</i> 							<ul style="list-style-type: none"> • zien <i>toelichting:</i> 						
<ul style="list-style-type: none"> • horen <i>toelichting:</i> 																																									
<ul style="list-style-type: none"> • proeven <i>toelichting:</i> 																																									
<ul style="list-style-type: none"> • ruiken <i>toelichting:</i> 																																									
<ul style="list-style-type: none"> • voelen <i>toelichting:</i> 																																									
<ul style="list-style-type: none"> • zien <i>toelichting:</i> 																																									

	1: niet aanwezig	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig	1: niet vastgesteld	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig	
- het <i>verzamelen</i> en <i>selecteren</i> van verschillende soorten betekenisvolle historische bronnen of erfgoed vanuit perspectieven van hedendaagse actoren:							
• mondelinge bronnen <i>toelichting:</i>							
• schriftelijke bronnen <i>toelichting:</i>							
• visuele bronnen <i>toelichting:</i>							
• materieel erfgoed <i>toelichting:</i>							
• immaterieel erfgoed <i>toelichting:</i>							
- het <i>herkennen</i> en <i>vaststellen</i> in bronnen of erfgoed van verschillende identiteiten en perspectieven van historische actoren op basis van:							focus diversiteit
• gender <i>toelichting:</i>							
• sociale klasse <i>toelichting:</i>							
• etnisch-culturele achtergrond <i>toelichting:</i>							

In deze fase is het **WAARNEMEN** opnieuw erg belangrijk. De leerlingen gebruiken daarbij niet alleen hun ogen en oren, maar ze voelen, ruiken en proeven ook. Dit komt duidelijk in onderstaande opdracht naar voor.

X HERENBOER X HERENBOERIN X DAGLONER X WEDUWE DAGLONER

Leerlingen bediscussiëren vervolgens wat het standpunt of perspectief is van vier personages (herenboer, herenboerin, dagloner, weduwe van de dagloner) uit de landbouwsamenleving bij de uitbreiding van het kiesrecht in de twee voorgaande eeuwen. Op een grafiek plaatsen ze een kruisje tussen +5 (heel goed) en -5 (heel slecht) dat het gevoel weergeeft dat één van de personages had over het kiesrecht op de aangegeven data. Tot slot worden voor elke personage de kruisjes met elkaar verbonden, zodat er vier lijngrafieken ontstaan.

DE MEID

IK BEN :

- Liensche Pier, (Lien van schieve Pier) 19 jaar

- Madamme van Frayenhove is mijn bazin.
- Ik moet kachels aanmaken,

Het besluit is dat iemands sociale situatie zijn of haar oordeel bepaalt over discriminatie of ongelijkheid, of visie op een specifieke gebeurtenis. Die oordelen kunnen ook veranderen. Dit is een aspect van multiperspectiviteit door verandering van perspectief door de tijd. **(CONCEPTUALISEREN)**

	1: niet aanwezig	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig	1: niet vastgesteld	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig
ANALYSEREN op basis van:						
- het <i>stellen</i> van verschillende soorten <i>vragen</i> vanuit verschillende perspectieven <i>toelichting:</i>						
- het <i>aftoetsen</i> en <i>verklaren</i> vanuit verschillende perspectieven van verschillende oorzaken en/of gevolgen: <i>toelichting:</i>						
- het <i>leggen van verbanden</i> of <i>vergelijken</i> van perspectieven uit verschillende:						
• perioden <i>toelichting:</i>						
• ruimten/culturele contexten <i>toelichting:</i>						
• maatschappelijke domeinen <i>toelichting:</i>						

focus diversiteit

Welke beperkingen tot sociale mobiliteit er waren in een landbouwsamenleving ervaren leerlingen via een *privilege walk*. Daarbij staan ze op één lijn met voldoende ruimte voor en achter hen. De leerkracht leest een aantal uitspraken voor. Elke leerling redeneert aan de hand van de informatie op de identiteitsfiche van zijn of haar personage. Als de uitspraak van toepassing is op het personage van een leerling, zet hij of zij één of meerdere stappen naar voor of achter.

Op het einde van de opdracht blijven de leerlingen nog even staan om het verschil in status duidelijk zichtbaar te maken. De leerkracht overloopt met de leerlingen het verschil in sociale status aan de hand van een sociale ladder. *Welke kansen heeft jouw personage om hoger op de sociale ladder of verder naar voren in die privilege walk te staan? Welke bedreigingen zijn er voor de sociale status van je personage?* De leerlingen realiseren zich zo dat sociale mobiliteit **verschillende oorzaken en gevolgen kan hebben.** **(ANALYSEREN)**

	1: niet aanwezig	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig	1: niet vastgesteld	2: impliciet aanwezig	3: expliciet aanwezig		
▪ BEELDVORMEN op basis van:								
- het verschillend <i>gebruiken</i> van (en leren over) historische bronnen/erfgoed <i>toelichting:</i>								
- het <i>construeren, gebruiken, bediscussiëren</i> en <i>uitwisselen</i> van verschillende:								focus diversiteit
• verhalen over het verleden <i>toelichting:</i>								
• ook van maatschappelijk minder zichtbare groepen <i>toelichting:</i>								
- het cognitief en affectief <i>inleven</i> van hedendaagse actoren in:								focus diversiteit
• verschillende perspectieven uit het verleden <i>toelichting:</i>								
• ook van maatschappelijk minder zichtbare groepen <i>toelichting:</i>								
- het <i>voorstellen</i> van waardenordeningen uit het verleden die kunnen verschillen met die uit het heden <i>toelichting:</i>							focus diversiteit	

VOORBEELD:

Hieronder vind je verklaringen van twee archeologen. Hun uitleg is echter door elkaar geraakt.

Neem de groene bril en lees de tekst door de ogen van archeoloog A. Neem vervolgens de rode bril en ontcijfer de verklaring van archeoloog B. Wat is het verschil tussen hun visies? Hoe denken jullie dat de omwenteling van een samenleving van jagers-verzamelaars naar een landbouwsamenleving verliep?

Ik denk dat de nieuwe manier van leven als boer
De overgang naar landbouw is steeds als boer
intensiever contact met jagers-verzamelaars door
boeren vanuit het Midden-Oosten naar Europa.
Dus probeerden de contacten tussen Oost-Europa
voorzien te worden, maar het was niet de bedoeling
geïntroduceerd bij de jagers. Dit resulteerde in
langere koudere winters. Het resultaat was dat ze zich
veranderingen. Ze leerden de basis van de
nieuwe levenswijze. Omdat de jagers
verzamelde zich uiteindelijk aan de rivier de Dnieper van de
levenswijze van de boeren, was het wat we de
Je kan de situatie ook vergelijken met de kolonisatie in
de 17de eeuw van Noord-Amerika.

Het zich inleven in diverse hedendaagse standpunten sluit aan bij **BEELDVORMEN**. Leerlingen worden aangespoord tot het construeren, gebruiken, bediscussiëren en uitwisselen van verschillende verhalen over het verleden. De term

De Italiaanse wandeling focust op twee personages die vlak na de tweede wereldoorlog in België terecht kwamen. Rocco Berterame vertelt over zijn beslissing om naar België te migreren en hoe hij uiteindelijk in de mijn terecht kwam. Antonietta Di Iorio heeft het over hoe zij als Italiaanse het leven in de omliggende cité heeft ervaren. Bij de Turkse wandeling vertellen een vijftal personages over hun keuze om te migreren en hun leven in Beringen uit te bouwen. Het is de bedoeling dat leerlingen zich cognitief en affectief kunnen inleven in verschillende perspectieven in het verleden, ook van maatschappelijk minder zichtbare groepen. **(BEELDVORMEN)**

STAP IN DE SCHOENEN VAN EEN ANDER

Filmpje over het uittesten van de erfgoedapp

[B-mine.mp4](#)

Co: Lorenzo Frison, student LUCA School of Arts (Vorst), oud-leerling
Don Bosco Genk

MEERSTEMMIG ERFGOED

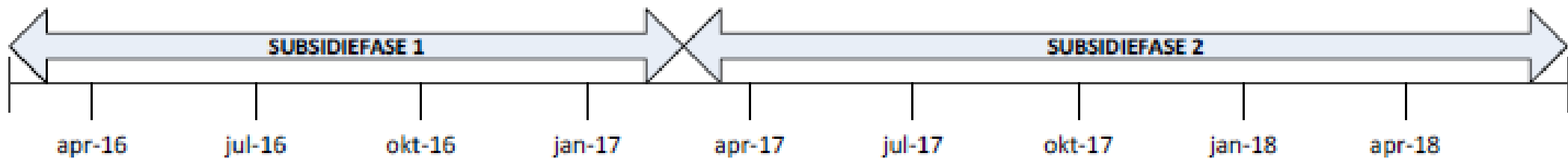
1. Doelstellingen
2. Inhoud
3. Organisatie

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- Fase 1: februari 2016- februari 2017
- Fase 2: februari 2017-juni 2018

15 februari, 2016

30 juni, 2018

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- **Fase 1: februari 2016- februari 2017**
 - leesgroep 'Verlangen naar tastbaar verleden' (Grever & van Boxtel, 2014)
 - **theoretisch interpretatiekader** voor multiperspectiviteit (**HEM-matrix**)
 - **concrete praktijkvoorbeelden** exploreren, analyseren en waarderen a.h.v. het theoretisch interpretatiekader voor multiperspectiviteit
 - samenstelling 3 verschillende **ontwerpteams** en eerste uitvoering

2. Organisatie

- **Fase 2: februari 2017- juni 2018**
 - **Ontwikkelen** didactische **toepassingen** op basis van theoretisch interpretatiekader en de concrete praktijkvoorbeelden
 - **Onderzoeken** in welke mate **leerlingen** bereid zijn **multiperspectiviteit** toe te passen en leerrijk vinden

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- 3 verschillende **ontwerpteam**s met in elk team:
 - 1 projectmedewerker
 - 1 of 2 student(en) lerarenopleiding PXL Hasselt/UAntwerpen
 - 2 personen uit de erfgoedsector
 - 1 of 2 ler(a)ar(en) uit het secundair onderwijs
 - 1 persoon met diversiteitsfocus

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- 3 verschillende **ontwerpteams**:
 - **Ontwerpteam 1**: eerste graad VIIO Tongeren met Gallo-Romeins Museum Tongeren (Oudheid, sociaal-economisch.)
 - **Ontwerpteam 2**: tweede graad KA Hasselt met Abdijsite Herkenrode Hasselt en DE MINDERE Sint-Truiden en Erfgoedcel Haspengouw (middeleeuwen, religieus-levensbeschouwelijk)
 - **Ontwerpteam 3**: derde graad Don Bosco Genk met Bokrijk en Mijnmuseum Beringen en Erfgoedcel Mijn-Erfgoed (nieuwste en eigen tijd, eco.)

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- **Ontwerpteam 1:** Van hier of van daar? Contact & uitwisseling in het verre verleden

Wat?

- Interactieve rondleiding 1,5u in het Gallo-Romeins Museum

Wie?

- 1^e graad SO (Geschiedenis)

Waarom?

- Contact en uitwisseling van alle tijden
- Verschillende betekenislagen van erfgoedobjecten

2. Organisatie

- **Ontwerpteam 1:** Van hier of van daar? Contact & uitwisseling in het verre verleden
 - Gids schetst per zaal context (tijd en ruimte)
 - Opdrachten in groep
 - Hedendaagse standpunten over dat verleden
 - Inleven standpunt archeoloog
 - Kennismaken met verschillende visies (ook tegengestelde)

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- **Ontwerpteam 2:** Van de hel naar de hemel

Wat?

- Erfgoedproject met bezoek aan museum DE MINDERE & Abdijsite Herkenrode

Wie?

- 2^e graad SO (Geschiedenis)

Waarom?

- Inzicht in rol religie in de middeleeuwse samenleving

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- **Ontwerpteam 2:** Van de hel naar de hemel
 - FASE 1: huidige samenleving: religieuze erfgoedobjecten onderzoeken
 - FASE 2: religie in de middeleeuwse samenleving: museumspel met uniek onderzoek en generieke opdrachten en uitdaging spelen
 - FASE 3a: huidige samenleving: van middeleeuwse samenleving met hedendaagse maatschappij vergelijken
 - FASE 3b: eigen leefwereld: eigen erfgoedobjecten onderzoeken en mini-pop-up klastentoonstelling organiseren

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- **Ontwerpteam 3:** Stap in de schoenen van een ander: multiperspectiviteit in sociale mobiliteit

Wat?	Wie?	Waarom?
<ul style="list-style-type: none">• Erfgoedproject met bezoek aan Openluchtmuseum Bokrijk en Mijnmuseum Beringen	<ul style="list-style-type: none">• 3^e graad SO (PAV & Geschiedenis)	<ul style="list-style-type: none">• Nadenken over eigen soc-eco identiteit + die van voorouders• Ander perspectief sociale mobiliteit

MEERSTEMMIG ERFGOED

2. Organisatie

- **Ontwerpteam 3:** Stap in de schoenen van een ander: multiperspectiviteit in sociale mobiliteit
 - introductie: spel met de doos, intergenerationeel interview
 - landbouwsamenleving: Bokrijk-cribs, privilege-walk
 - industriële samenleving: erfgoed-app
 - dienstensamenleving: virtuele tentoonstelling

2. Organisatie

- **Fase 2: februari 2017- juni 2018**
 - **Resultaten verspreiden en duurzaam verankeren** via aangepaste focus in erfgoedsector en in onderwijs

MULTIPERSPECTIVITEIT IN HET MUSEUM
HET ANTWOORD VAN LOKALE MUSEA OP DE
SUPERDIVERSE CONTEXT

2018-2020

MULTIPERSPECTIVITEIT IN HET MUSEUM

- **Antwerp School of Education (UAntwerpen)**
- **SLO Beeldende Kunsten (Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen van AP Hogeschool)**
- **MAS, Red Star Line Museum, Middelheim**

MEERSTEMMIG ERFGOED

Vragen?

paul.janssenswillen@uantwerpen.be